

ARS
EDUCANDI
MONOGRAFIE

SPOŁECZEŃSTWO KULTURA WYCHOWANIE

pod redakcją
JANA PAPIEŻA

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO

SPOŁECZEŃSTWO
KULTURA
WYCHOWANIE

ARS
EDUCANDI
MONOGRAFIE
TOM 6

SPOŁECZEŃSTWO KULTURA WYCHOWANIE

PUBLIKACJA DEDYKOWANA
PROFESOROWI JANOWI ŻEBROWSKIEMU
Z OKAZJI SZEŚCZDZIESIĘCIOLECIA PRACY TWÓRCZEJ

pod redakcją
JANA PAPIEŻA

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2018

Recenzent

dr hab. Astrid Męczkowska-Christiansen, prof. AMW

Redaktor Wydawnictwa

Dorota Zgairńska

Projekt okładki i stron tytułowych

Andrzej Taranek

Skład i łamanie

Maksymilian Biniakiewicz

Publikacja sfinansowana ze środków Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej oraz z działalności statutowej Instytutu Pedagogiki i Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7326-843-2 (seria)

ISBN 978-83-7865-616-6 (tom 6)

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot

tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206

e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl

www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Spis treści

Przedmowa (Jan Papież)	9
Z biografii oraz osiągnięć twórczych Profesora Jana Żebrowskiego	13
Akademicki czas społeczny Profesora Jana Żebrowskiego (w kontekście osobistego refleksyjnego zapisu i wspomnień) (Andrzej Radziewicz-Winnicki)	18
Publikacje Profesora Jana Żebrowskiego (lata 2006–2017)	27
Doktorzy wypromowani przez Profesora Jana Żebrowskiego	32

Spółeczeństwo polskie w dobie kultury ponowoczesnej

Franciszek Adamski	
Ład aksjonormatywny wyzwaniem zintegrowanego rozwoju społecznego	35
Józefa Brągiel	
Gniazdownicy – moratoryjna dorosłość	42
Brunon Hołyst	
Manipulacje w relacjach interpersonalnych	52
Alicja Kargulowa	
Idea zrównoważonego rozwoju a poradnictwo	61
Zbigniew Kwieciński	
„Zanim skona nadzieja” – szkoła czy demokracja	74
Maria Mendel, Tomasz Szkudlarek	
Demokracja do animacji	83
Mieczysław Płopa	
Rozwody we współczesnym świecie – perspektywa badań	90
Kazimierz Rędzński	
Studenci Lwowa przeciwko nowelizacji ustawy o szkołach akademickich oraz wysokości opłat 1932–1939	104
Janusz Sztumski	
W jakim społeczeństwie żyjemy?	115

Witold Wojdyło

- Rola wychowania narodowego w kreowaniu świadomości społecznej
i generowaniu wzorców osobowych w myśli politycznej Narodowej Demokracji
w latach 1918–1939 125

Kultura –
wielość punktów widzenia

Roman Dzwonkowski SAC

- Polskie dziedzictwo kulturowe a etos współczesnej Polonii i emigracji
w świetle przemówień Jana Pawła II 139

Józef Kargul

- O popularyzację książki 146

Lucyna Kopciewicz

- W łóżku z iPhonem? Dorastanie „bezprzewodowe” w kulturze mobilnej –
pytania o znaczenia nadawane przez dorosłych cyfrowej partycypacji dzieci . . . 149

Jerzy Nikitorowicz

- Potrzeba kreowania nowego paradygmatu tolerancji
wobec wyzwań edukacyjnych wielokulturowych społeczeństw 163

Jan Papież

- Tożsamość młodzieży w warunkach społeczeństwa neoliberalnego 173

Andrzej Pawłucki

- Ascetyzm cielesności w strukturze społeczeństwa narodowego 183

Bogusław Śliwowski

- Czy sieć zastąpi szkołę i rodziców w edukacji i wychowaniu? –
nowe wyzwania dla rodziców i systemu edukacji 206

Wielowymiarowość wychowania
w drugiej dekadzie XXI wieku

Tadeusz Aleksander

- Studia podyplomowe agendą edukacyjną współczesnej szkoły wyższej 225

Piotr Bauć

- Wypieranie działań komunikacyjnych ze szkoły,
czyli wychowawcza inflacja oświaty 245

Henryk Bednarski

- Socjalizacyjno-wychowawcza funkcja rodziny (uwagi metodologiczne) 258

Józef Golec

- Inspirująca rola pedagoga-animatora w kształtowaniu postaw twórczych
uczniów (z własnych doświadczeń i badań pedagogiczno-artystycznych) 268

Małgorzata Lewartowska-Zychowicz, Longina Strumska-Cylwik	
Kult komunikacji w kulturze terapeutycznej – casus rozmowy rodziców z dziećmi o rozwodzie	278
Joanna Nowak	
Opieka nad dzieckiem w rodzinie zastępczej – perspektywa rodziców zawodowej pieczy zastępczej	291
Leszek Pawełski	
Europejskie kwalifikacje polskiego pedagoga	303
Justyna Siemionow	
Leseferyzm w wychowaniu dzieci 6-letnich a poziom agresji w ich zachowaniach	314
Jolanta Sokołowska	
Pedagogika na ulicy – możliwości i ograniczenia	332
Danuta Żebrowska	
Sylwetka osobowościowa współczesnego nauczyciela-wychowawcy (szkiec do portretu)	342

Przedmowa

Inspiracją do przygotowania tej publikacji był jubileusz sześćdziesięciolecia działalności twórczej profesora Jana Żebrowskiego, emerytowanego pracownika Uniwersytetu Gdańskiego, który swoją szeroką działalnością zawodową i naukową pozostawił głębokie ślady nie tylko w macierzystej uczelni, ale także w ośrodkach akademickich Bydgoszczy, Słupska, Płocka i Iławy. Obecnie Profesor jest zatrudniony w Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej. Praca naukowo-badawcza Jubilata koncentruje się wokół zagadnień pedagogiki społecznej, pedeutologii, pedagogiki kultury i teorii wychowania. Główne kierunki podejmowanych badań to edukacja obywatelska, animacja kultury, pedagogika rodziny, resocjalizacja.

W tym przedsięwzięciu czynny udział wzięli Przyjaciele, Koledzy, Współpracownicy i Uczniowie Profesora. Reprezentują różne środowiska naukowe i różne myślenie na temat społeczeństwa, kultury, wychowania. Wyodrębnienie w pracy tych trzech dziedzin jako osobnych części ma charakter formalny, bowiem wzajemnie się one uzupełniają. Zamieszczone teksty można traktować jako całość lub czytać jedynie pojedyncze artykuły. W ramach części układ artykułów przedstawiono w porządku alfabetycznym nazwisk autorów.

Spojrzenie na trzy grupy zagadnień – społeczeństwo, kulturę, wychowanie, pozornie oderwanych od siebie, a w rzeczywistości społecznej pozostających w ścisłym związku, odbywa się tu za pośrednictwem zakładanych uwarunkowań cywilizacyjnych, będących pod wpływem przemian, nie tylko w Polsce po roku 1989, ale i w Europie oraz na świecie. Dziś jesteśmy świadkami procesów globalizacji i (dez)integracji. Widać to bardzo wydatnie na przykładzie gospodarki światowej i roli, jaką odgrywają rynki finansowe; na tym tle pojawiają się konflikty społeczne pomiędzy wysoko i słabiej rozwiniętymi regionami świata¹. Dodatkowo żyjemy w okresie kolejnej masowej wędrówki ludów, migracji ludności, obejmującej dużą część społeczności lub narodów, której główną przyczyną są m.in. wojny ideologiczne wewnątrz państw lub nacjonalizmy i rozbudzone potrzeby ekonomiczne (migracje zarobkowe). Ekspansja ludów to przede wszystkim osłabienie zastanej wspólnoty narodowej. To najczęściej brak asymilacji kulturowej, przystosowania się do życia w grupie o odmiennej kulturze oraz do tradycji da-

¹ Zob. E. Potulicka, J. Rutkowiak, *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Impuls, Kraków 2010.

nego kraju. Te wszystkie problemy współczesnego świata wymagają przyspieszenia tworzenia się nowych stosunków politycznych i społeczno-ekonomicznych państw i narodów oraz ich ściślejszej współpracy. Wyraźne ślady przemian odnajdujemy w społeczeństwie, kulturze i wychowaniu.

Wyróżnione trzy części pracy są poprzedzone charakterystyką osiągnięć twórczych Jubilata, przygotowaną przez Przyjaciół, Współpracowników i Uczniów, oraz refleksyjnym zapisem autorstwa Andrzeja Radziejewicza-Winnickiego. Pierwsza część, „Społeczeństwo polskie w dobie kultury ponowoczesnej”, zawiera artykuły Franciszka Adamskiego, Józefa Brągiel, Brunona Hołysta, Alicji Kargulowej, Zbigniewa Kwiecińskiego, Marii Mendel i Tomasza Szkudlarka, Mieczysława Płopy, Kazimierza Rędzińskiego, Janusza Sztumskiego oraz Witolda Wojdyły. Autorzy prezentują swój punkt widzenia, wskazują, że poszczególne społeczeństwa ulegają ciągłym przemianom, niezależnie od tego, w jakim kontekście są osadzone. Pojęcie społeczeństwa pełni tu funkcję opisową współczesnej rzeczywistości, obejmującą jednocześnie diagnozę. Autorzy próbują odkrywać, w ramach procesów, które nastąpiły wraz z nadejściem ponowoczesności, nowe obszary zainteresowań. Wskazują, że współczesnych społeczeństw nie da się badać tak, jakby istniały niezależnie od siebie, chociaż jednocześnie nie można zapominać o ich tożsamości narodowej.

Druga część książki, „Kultura – wielość punktów widzenia”, zawiera teksty Romana Dzwonkowskiego, Józefa Kargula, Lucyny Kopciewicz, Jerzego Nikitorowicza, Jana Papieża, Andrzeja Pawluckiego i Bogusława Śliwerskiego. Każdy z Autorów prezentuje inny punkt widzenia, przeprowadzając pewnego rodzaju diagnozę współczesnej kultury. Mamy tutaj do czynienia z nowymi zagadnieniami związanymi ze sferą kultury społecznej i symbolicznej. Celem każdego z tych opracowań jest zwrócenie uwagi potencjalnych odbiorców na aktualne i tradycyjne wartości obowiązujące w świecie. Należy przy tym pamiętać, że dziś obowiązujące wartości to elastyczność, akceptacja wszelakich gustów i brak konsekwencji w wyborach. Wobec tych zagrożeń, szczególnie dotyczących tradycyjnych wartości, należy uruchomić różnorodne sposoby skutecznego pozyskiwania odbiorców, korzystając przede wszystkim z pomocy ośrodków (instytucji) kultury.

Ostatnią część, „Wielowymiarowość wychowania w drugiej dekadzie XXI wieku”, reprezentują Tadeusz Aleksander, Piotr Bauć, Henryk Bednarski, Józef Golec, Małgorzata Lewartowska-Zychowicz i Longina Strumska-Cylwik, Joanna Nowak, Leszek Pawelski, Justyna Siemionow, Jolanta Sokołowska i Danuta Żebrowska. Swoimi tekstami potwierdzają oni, że wielowymiarowość wychowania dzisiaj dokonuje się na wielu płaszczyznach, nie tylko mających charakter instytucjonalny, ale także w przestrzeni społecznej, a w przypadku młodzieży – głównie elektronicznej². Według Zygmunta Baumana, mamy do czynienia z płynną nowoczesnością. Jest ona ruchliwa, podatna na zmiany i chwilowa. Współczesne wychowanie

² Zob. J. Papież, *Pokolenie Z – z kręgu kultury ponowoczesnej*, „Studia Elbląskie” 2016, 17.

w swoich założeniach nie jest w stanie przewidzieć, na jakiego człowieka wychowanek wyrasta. Zarówno nauczyciel, jak i uczeń, ich wspólne dążenia są niedookreślone i skazane na liczne zmiany. Człowiek sam powinien tworzyć wartości, plany i dążenia, budować osobowość (tożsamość) w wielu wymiarach, i osobiście odpowiadać za ewentualną porażkę, gdyż nowoczesność spowodowała również rozmycie wzajemnych zależności i relacji międzyludzkich³.

Przygotowanie książki nie byłoby możliwe bez czynnego udziału Autorów reprezentujących różne środowiska akademickie w Polsce. Jestem im bardzo wdzięczny. Składam również serdeczne podziękowania Profesor Astrid Męczkowskiej-Christiansen za trud włożony w zrecenzowanie tej pracy. Wszystkim Państwu serdecznie dziękuję.

W imieniu własnym i Autorów życzę Panu Profesorowi dalszych sukcesów w pracy zawodowej oraz w życiu osobistym, dobrego zdrowia, optymizmu.

Ad multos annos!

Sopot, styczeń 2018

Jan Papież

³ Zob. Z. Bauman, *Płynna nowoczesność*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2006; por. także: Z. Bauman, *Zindywidualizowane społeczeństwo*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2008.

Jan Zebrowski

Z biografii oraz osiągnięć twórczych Profesora Jana Żebrowskiego

Jan Żebrowski urodził się 15 kwietnia 1935 roku w niewielkiej miejscowości Zagroby koło Łomży (na Mazowszu), obecnie województwo podlaskie. Jego rodzice to Marianna z domu Modzelewska i Jan Żebrowski. Jubilat wychowywał się w rodzinie wielodzietnej (sześciu braci i dwie siostry). Ojciec jako ochotnik brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 roku. Jan Żebrowski junior dzieciństwo spędził w bliskim kontakcie z przyrodą, co zaowocowało niezwykle wrażliwością na piękno natury i krajobrazu. Ale to dzieciństwo przypadło też na czas trwania drugiej wojny światowej. Ponieważ szkoły podczas niemieckiej okupacji nie funkcjonowały, mały Jan uczęszczał na tajne komplety. Po zakończeniu działań wojennych (1945) został przyjęty do trzeciej klasy Szkoły Podstawowej w Czaplicach, dalszą edukację na szczeblu podstawowym odbywał w Szczepankowie. By dotrzeć na lekcje do tej miejscowości, każdego dnia wędrował sam pieszo pokonując pięć kilometrów (bez względu na pogodę) w jedną stronę. Po powrocie ze szkoły lekcje odrabiał przy blasku lampy naftowej. W dzieciństwie dużo pomagał rodzicom w pracach polowych i zajęciach gospodarskich, związanych także z odbudową kompletnie zniszczonych przez wojnę budynków. Ciężko pracował ponad siły. Zdobyte wówczas doświadczenia wykorzystał w późniejszym życiu. Mimo narastających trudności, ogromna chęć zdobywania wiedzy i dalszej nauki okazała się silniejsza. Po ukończeniu siedmioklasowej szkoły podstawowej kontynuował naukę w szkole średniej – w Liceum Pedagogicznym w Łomży (po pomyślnie zdanym egzaminie kwalifikacyjnym). W roku 1954 uzyskał maturę. W międzyczasie zmarła jego ukochana matka (w wieku 42 lat).

Ukończenie liceum pedagogicznego obligowało do podjęcia pracy zawodowej; Jan Żebrowski otrzymał nakaz pracy do województwa gdańskiego. Znalazł się w urokliwym miasteczku Pelplin, gdzie w Szkole Podstawowej nr 1 nauczał m.in. języka polskiego, historii, języka rosyjskiego, prowadził również zajęcia na szczeblu edukacji wczesnoszkolnej. W ramach pedagogizacji rodziców omawiał zaprogramowane tematy w miejscowym pelplińskim radiowęźle. Organizował też akademie na terenie szkoły z okazji przypadających rocznic.

Po niespełna dwóch latach pracy pedagogicznej zmuszony był odbyć obowiązkową zasadniczą służbę wojskową na terenie Bydgoszczy i Przasnysza. W szkole podoficerskiej zdobył specjalizację operatora stacji radiolokacyjnych. Służba

wojskowa nie przekreśliła marzeń o dalszym kształceniu się. Najpierw ukończył Studium Nauczycielskie w Toruniu (filologię polską), by kontynuować studia stacjonarne, jako nauczyciel urlopowany, na kierunku pedagogika w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku, którą ukończył w 1962 roku, uzyskując tytuł magistra pedagogiki. Pracę magisterską napisał pod kierunkiem profesor Romany Miller – zaliczanej do czołówki polskich pedagogów współtwórczyni gdańskiego środowiska pedagogów i gdańskiej pedagogiki. Siedem lat później w tej samej WSP obronił pracę doktorską, również przygotowaną pod kierunkiem Miller, zatytułowaną *Spoleczna funkcja wyższego wykształcenia w świetle analizy pracy absolwentów pedagogiki*. Praca została opublikowana pod tytułem *Kształcenie i sytuacja zawodowa pedagogów* (Instytut Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego, PWN, Warszawa 1974). Recenzentami byli znakomici profesorowie (co z dumą podkreślał Jubilat) – Ludwik Bandura (WSP Gdańsk) i Aleksander Kamiński (Uniwersytet Łódzki), autor m.in. tak znanych utworów, jak *Zośka i Parasol* oraz *Kamienie na szaniec*, i oczywiście wielu fundamentalnych prac z pedagogiki społecznej.

W czasie odbywania studiów w WSP (a także wcześniej) Jan Żebrowski współpracował z Wojewódzkim Domem Twórczości Ludowej w Gdańsku, prowadząc badania dotyczące założonych i rzeczywistych funkcji powiatowych domów kultury, ze szczególnym uwzględnieniem regionu kaszubskiego. Prowadził też zajęcia z metodyki pracy kulturalno-oświatowej i z pedagogiki dorosłych w istniejącym wówczas przy WDTL-u Zaocznym Studium Oświaty i Kultury Dorosłych. Poglębiał również wiedzę teoretyczną i praktyczną z zakresu pedagogiki resocjalizacyjnej, podejmując w okresach wakacyjnych (a także w trakcie roku akademickiego) pracę w Schronisku dla Nieletnich w Gdańsku Oliwie. Pełnił funkcję wychowawcy nieletnich przestępców – chłopców w wieku 13–17 lat. Przez rok kierował także pracą Domu Studenckiego w Studium Nauczycielskim w Gdańsku. Od początków swojej pracy zawodowej na różnych szczeblach edukacyjnej drabiny – szkoła podstawowa, liceum pedagogiczne, studium nauczycielskie, wyższe studium nauczycielskie, WSP, Uniwersytet Gdański – dał się poznać jako ceniony dydaktyk i wychowawca wielu pokoleń nauczycieli, doskonały pracownik naukowy, aktywny organizator życia w Instytucie Pedagogiki UG, w którym został zatrudniony jako etatowy pracownik w 1970 roku, z chwilą powołania UG. W latach 1990–1996 pełnił przez dwie kadencje obowiązki dyrektora Instytutu Pedagogiki (w wyniku pierwszych tajnych i w pełni demokratycznych wyborów), wcześniej był zastępcą dyrektora i wieloletnim kierownikiem Zakładu Teorii Wychowania (1990–2005). Piastował też funkcję przewodniczącego Komisji ds. Przewodów Doktorskich na Wydziale Nauk Społecznych UG. W swoim artykule podsumowującym pięćdziesięciolecie istnienia Zakładu podkreślił zasługi wszystkich pracowników i pragnienie, by pedagogika jako jedna z głęboko humanistycznych dyscyplin wiedzy nadal się prężnie rozwijała¹.

¹ Zob. J. Żebrowski, *Zakład Teorii Wychowania Uniwersytetu Gdańskiego w okresie pięćdziesięciolecia swojego istnienia* (w:) *Tożsamość teorii wychowania*, red. J. Papież, Impuls, Kraków 2011, s. 325–346.

Profesor Jan Żebrowski zajmuje się pedagogiką społeczną, pedagogiką kultury, teorią wychowania, pedeutologią, zjawiskami patologii społecznej i zachowaniami dewiacyjnymi młodzieży, problematyką animacji społeczno-wychowawczej i kulturalnej w środowiskach lokalnych. Z tego zakresu przygotował pracę habilitacyjną *Zawód i osobowość animatorów kultury w świetle nowych koncepcji wychowania zintegrowanego*, opublikowaną w 1987 roku. Książka ta jest pierwszą w Polsce pozycją zwartą dotyczącą pedagogiki animacji i sylwetki osobowościowej współczesnego animatora. Monografia w dużej mierze jest owocem stażu naukowego we Francji w latach 1972 i 1973, gdzie Jubilat był stypendystą rządu francuskiego. Odbywał ponadto krótsze staże dwukrotnie jeszcze we Francji, w Szwecji i Niemczech².

Z dorobku pohabilitacyjnego trzeba wymienić dwie książki: *Zawód wychowawcy i kierunki jego specjalizacji* (WSiP, Warszawa 1991) oraz *Spółczeństwo – Kultura – Wychowanie* (Novum, Płock 2003, 2009). Ta druga publikacja zawiera dwadzieścia studiów i szkiców o stanie współczesnej edukacji w Polsce, w których autor ujął istotę wychowania demokratycznego w społeczeństwie obywatelskim. Zaakcentował problem edukacji wobec wielokulturowości, zwracając uwagę na potrzebę poszanowania polskiego dziedzictwa kulturowego przy jednoczesnym otwarciu się na wartości Europy i świata. Jan Żebrowski w wielu publikacjach podkreślał, że już w szkole powinno się edukować młodzież w duchu dobrze rozumianej tolerancji i odpowiedzialności. Jego dorobek naukowy obejmuje blisko 300 publikacji (pozycje zwarte, rozprawy, studia, szkice, recenzje, artykuły, w tym także popularnonaukowe).

Na szczególną uwagę zasługuje organizacja ośmiu cyklicznych konferencji naukowych (w tym trzech o zasięgu międzynarodowym) pod ogólnym tematem wiodącym: „Edukacja w społeczeństwie obywatelskim”. Konferencje odbywały się regularnie począwszy od 1993 roku, a ich głównym organizatorem i naukowym kierownikiem był Jubilat przy bardzo dużym wsparciu współpracowników z Zakładu Teorii Wychowania. Cieszyły się dużym zainteresowaniem pracowników naukowych zarówno z Polski, jak i z zagranicy. W ich rezultacie opublikowano osiem tomów pod redakcją Jana Żebrowskiego.

Jubilat wypromował ośmiu doktorów, kilkuset magistrów, recenzował wiele rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, a także wniosków o tytuł profesorski. Opiniował też opracowania naukowe zwarte dla potrzeb wydawniczych. Dyplom profesora tytularnego z rąk Prezydenta RP otrzymał w roku 2004.

Zajęcia dydaktyczne i seminaria magisterskie, poza macierzystym UG, prowadził Profesor w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy (obecnie Uniwersytet Kazimierza Wielkiego), w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Słupsku (obecnie Pomorska Akademia), w Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej oraz

² Zob. *Akademicki czas społeczny Profesora Jana Żebrowskiego*, tekst Andrzeja Radziejewicza-Winnickiego w niniejszym tomie, s. 18.

w Szkole Wyższej Pawła Włodkowica w Płocku – Filia w Iławie; od 2013 roku jest zatrudniony w Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej, gdzie kieruje pracą Katedry Pedagogiki Społecznej i Pracy Socjalnej.

Wśród wielu osiągnięć organizacyjnych Jana Żebrowskiego należy wymienić piastowanie na UG w latach 1977–1983 funkcji kierownika Międzywydziałowego Studium Doskonalenia Pedagogicznego Młodej Kadry Nauczycieli Akademickich. W okresie pełnienia przez niego funkcji dyrektora Instytutu Pedagogiki UG podjęta została reforma studiów pedagogicznych, obejmująca zmiany strukturalne, otwarty i elastyczny program wraz z unowocześnieniem procesu dydaktyczno-wychowawczego. To głównie współpracownicy Profesora i wypromowani doktorzy zasilili – powołany w Instytucie Pedagogiki UG – Zakład Pedagogiki Społecznej.

Jest przekonany, że wychowywać trzeba z radością, że „Nie należy przewodzić, szkolić, kierować. Pedagog musi czasami umieć usunąć się w cień, doradzać, współdziałać, służyć inspiracją. A przy tym powinien, czerpać radość z dawania innym, być raczej dawcą niż biorcą”³. Bezpośredni kontakt ze znakomitymi Profesorami byleż WSP i Instytutu Pedagogiki UG był zawsze wielką przyjemnością i przygodą intelektualną dla Jubilata. Najczęściej wymieniał profesorów Romanę Miller, Ludwika Bandurę, Kazimierza Sośnickiego, Kazimierza Kubika, Klemensa Trzebiatowskiego, Stanisława Kowalskiego i Bolesława Hornowskiego. Ich rozległa wiedza – podkreślał – oryginalny sposób myślenia oraz jednoznaczny stosunek do prawdy i człowieka budziły wśród studentów i współpracowników niekłamane zaufanie. Stanowili duży autorytet naukowy i moralny, uczyli krytycznie myśleć i twórczo rozwijać tożsamość pedagogiki.

Profesor przynależał do wielu organizacji i stowarzyszeń naukowych, rad i komitetów redakcyjnych wydawnictw zwartych i czasopism. Za swoją twórczość naukową, pracę dydaktyczno-wychowawczą, organizacyjną i społeczną był wielokrotnie nagradzany, wyróżniany i odznaczany. Wśród wielu odznaczeń państwowych i regionalnych posiada m.in. (w ujęciu chronologicznym): Odznakę Tysiąclecia Państwa Polskiego – 1967; Srebrny Krzyż Zasługi – 1970; Zasłużony Ziemi Gdańskiej – 1973; Za Zasługi dla Gdańska – 1977; Brązową Odznakę Honorową Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej – 1977; Złoty Krzyż Zasługi – 1977; Honorową Odznakę Towarzystwa Wiedzy Powszechnej – 1980; Srebrną Odznakę Honorową Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej – 1980; Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski – 1982; Medal Komisji Edukacji Narodowej – 1983; Złotą Odznakę Związku Nauczycielstwa Polskiego – 1997; Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski – 2004; Medal Prezydenta Miasta Gdańska – 2005; Medal Uniwersytetu Gdańskiego – 2005; Medal Pawła Włodkowica w Płocku – 2012; Medal (i dyplom) Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej – 2015. Otrzymywał

³ J. Kurek, *Wychowywać trzeba z radością. Portret pedagoga*, „Gazeta Uniwersytecka. Pismo społeczności akademickiej Uniwersytetu Gdańskiego”, marzec 2006, nr 3(78), s. 16.

również wielokrotnie nagrody Ministra i Rektora. Ponadto Kapituła Stowarzyszenia Absolwentów UG z okazji 45-lecia uczelni wyróżniła Jana Żebrowskiego Dyplomem Victoria Honoratus za szczególne zasługi na rzecz pomorskiej inteligencji i społeczności absolwenckiej.

Na podkreślenie zasługuje również przynależność Profesora do stowarzyszeń i organizacji naukowych: Association Internationale des Science de l'Éducation – od 1987; *Förderkreis der Internationalen Akademie zur Humanisierung der Bildung* – od 1996; Gdańskie Towarzystwo Naukowe – od 1983 (przewodniczący Komisji Pedagogicznej od 1992; członek Zarządu I Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych GTN 2007–2010); Stowarzyszenie Autorów Polskich – od 1984 (członek honorowy od 2000); Zespół Pedagogiki Społecznej Komitetu Pedagogicznego PAN – 2001–2005; Polskie Towarzystwo Pedagogiczne – od 1985; Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych – od 2010; Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów – od 1986; Towarzystwo Pedagogiki Porównawczej – od 1992; Polskie Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka – od 1997.

Więcej informacji o życiu i działalności naukowej oraz pracy zawodowej profesora Jana Żebrowskiego znajduje się w księdze jubileuszowej *Człowiek – Kultura – Edukacja* pod redakcją Jana Papieża⁴ oraz w *Złotej Księdze Nauk Społecznych* pod redakcją Krzysztofa Pikoń⁵. Warto dodać, że Profesor, urodzony i związany z Ziemią Łomżyńską, utrzymuje bliskie więzi z Małą Ojczyzną – jest członkiem Zarządu Oddziału Gdańskiego Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Łomżyńskiej, przynależy także – jak nadmieniono – do Towarzystwa Naukowego im. Wagów; współpracuje z redakcjami czasopism wydawanych przez te towarzystwa – „Wiadomości Łomżyńskie”, „Ziemia Łomżyńska”, „Studia Łomżyńskie”.

Przywołując wybrane fakty z życia Profesora Jana Żebrowskiego i Jego twórczej biografii, wyrażamy naszą najgłębszą wdzięczność, ogromny szacunek i uznanie dla Jego wieloletniej, nieustrudzonej aktywności naukowej, dydaktyczno-wychowawczej i organizacyjnej, dziękujemy temu niekwestionowanemu autorytetowi naukowemu i moralnemu, sopockiemu Łomżyniakowi.

Życzymy Drogiemu Jubilatowi dobrego zdrowia, twórczej weny i nieustającej pomyślności oraz radości z każdego dnia.

Współpracownicy, Przyjaciele i Uczniowie

⁴ *Człowiek – Kultura – Edukacja*, red. J. Papież, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2006.

⁵ *Złota Księga Nauk Społecznych*, red. K. Pikoń, Polski Instytut Biograficzny, Helion, Gliwice 2014.

Akademicki czas społeczny Profesora Jana Żebrowskiego (w kontekście osobistego refleksyjnego zapisu i wspomnień)

Znakomitą okazją do pozyskania wybitnych umysłów spośród przedstawicieli nauk społecznych oraz prezentacji ich indywidualnych ocen w kontekście wszechstronnej działalności mojego Przyjaciela jest jubileusz sześćdziesięciolecia pracy naukowo-dydaktycznej Profesora Jana Żebrowskiego – wybitnego pedagoga kultury, pedagoga społecznego, a zarazem filozofa. Uczony ten należy do wyjątkowo twórczych rodzimych, a więc słowiańskich, humanistów ze względu na głębię przemyśleń, ogrom pracy, rzetelność prowadzonych od lat badań oraz niepowtarzalny intelektualny charakter przejawianej ekspresji. Książka dedykowana Jankowi dowodzi naszej niesłabnącej pamięci społecznej. Jest niczym innym jak zbiorem postaw, przejawianych opinii, ocen środowiskowych, indywidualnych wyobrażeń, które mają w różny sposób upamiętnić czyny i dokonania Uczonego. Z tych też względów pragnę już na wstępie wyrazić bardzo serdeczne podziękowania Profesorowi Janowi Papieżowi, kontynuatorowi dokonań Jubilata, od kilku lat pełniącemu z sukcesem i niesłabnącym powodzeniem odpowiedzialną funkcję kierownika Zakładu Teorii Wychowania w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego; dziękuję za zaszczytną propozycję włączenia mojej skromnej osoby w poczet zespołu autorów przygotowujących niniejszy tom okolicznościowy. Fakt ów poczytuję sobie za wyjątkowe wyróżnienie, sprawiające mi szczególną radość i satysfakcję.

Niniejszy szkic nie stanowi próby koherentnej i systematycznej analizy poglądów naukowych Jubilata, sądzę bowiem, że takie opracowanie – poza niniejszym – przygotują w przyszłości liczni współpracownicy i uczniowie Mistrza. Mój szkic jest niewątpliwie wyrazem uznania i hołdu składanego Człowiekowi będącemu uosobieniem pełnego pasji, twórczego Uczonego, pomyślnie realizującego etos humanisty i osoby niezwykle oddanej młodym adeptom pedagogiki, a właściwie całej rodzinie nauk społecznych.

Na wstępie przedstawię pokrótce dokonania tego znakomitego nauczyciela akademickiego. Przez wiele lat pełnił różne role naukowe i społeczne, wiążące się przede wszystkim z jego kompetencjami i doświadczeniami, które nabywał w trakcie licznych doświadczeń zarówno akademickich, jak i pozauczelnianych.

*

Nie ma żadnej wątpliwości, że o kształtowaniu się osobowości jednostki w dużym stopniu decyduje rodzina – jej pochodzenie, funkcjonowanie w środowisku zamieszkania, funkcjonowanie wewnętrzne, w wielu strukturach indywidualnie niepowtarzalnych. Im dłużej i pełniej ten czynnik oddziałuje, tym głębsze pozostawia ślady, zwłaszcza u reprezentantów nauk humanistycznych, ma wpływ na późniejsze działania, podejmowane studia czy prowadzone badania terenowe. Obejmuje to całokształt danej osoby, wyznaczając jej atmosferę współżycia, poziom uczestnictwa w kulturze, stopień zamożności, dostęp do pewnych wartości, które zinternalizowane stają się jej własnością na zawsze oraz budzą i zapewne budzić będą różne potrzeby i skłaniać do ich zaspokojenia¹.

Jestem głęboko przekonany, że miejsce urodzenia, rodzina, znajomość języka francuskiego, środowisko lokalne, atmosfera studiów akademickich, także pomysły, udane i szczęśliwe małżeństwo z Panią doktor Danutą Żebrowską, reprezentującą nauki filologiczne, mistrzowie, z którymi stykał się bezpośrednio nasz Jubilat (mam na myśli przede wszystkim profesorów Ludwika Bandurę oraz Romanę Miller), a później kolejne kontakty ze środowiskiem już jako twórczego i wyjątkowego nauczyciela akademickiego – to wszystko wywarło istotny wpływ na rozwój Jego talentu, zamiłowania do nauki, jak również podjęcie określonej tematyki badawczej, oscylującej ku pograniczu naukowemu kilku dyscyplin nauk społecznych. Dodam, że tego Autora wielu poczytnych prac trudno będzie zakwalifikować do tylko jednej dyscypliny naukowej, leżą one bowiem na styku kilku dyscyplin: pedagogiki, filozofii i socjologii.

Po ukończeniu studiów wyższych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku Jan Żebrowski został zatrudniony w charakterze wykładowcy przedmiotów pedagogicznych w byłym Studium Nauczycielskim (następnie Wyższym Studium Nauczycielskim) w Gdańsku Oliwie, gdzie przez kolejnych siedem lat pełnił funkcję kierownika Wydziału Nauczania Początkowego; ponadto kierował praktykami pedagogicznymi i domem studenckim (internatem) na terenie SN. W trakcie pracy w SN utrzymywał nadal bliski kontakt z Katedrą Pedagogiki WSP w Gdańsku. Niebawem został przyjęty w poczet uczestników seminarium doktoranckiego, którym kierowała Romana Miller. Kolejne eksploracje Profesora dotyczyły szeroko traktowanej problematyki kształcenia pedagogów w konfrontacji z sytuacją zawodową absolwentów poszczególnych kierunków (specjalności) studiów pedagogicznych. Zgromadzone materiały pozwoliły na przygotowanie rozprawy doktorskiej *Spoleczna funkcja wyższego wykształcenia w świetle analizy pracy absolwentów pedagogiki*. Promotorem rozprawy była oczywiście Miller, recenzentami zaś inni równie znakomici uczeni, profesorowie Aleksander Kamiński i Ludwik Bandura. Dysertacja ukazała się drukiem w zmodyfikowanym kształcie

¹ A. Wesolowski, *O krytycyzmie Tadeusza Szczurkiewicza (w:) Wybrane zagadnienia socjologii Tadeusza Szczurkiewicza*, red. F. Krzykała, Wydawnictwo AE, Poznań 1990, s. 13.

nakładem renomowanego PWN w Warszawie w roku 1974, pod tytułem *Kształcenie i sytuacja zawodowa pedagogów*. Za tę książkę Jan Żebrowski otrzymał Nagrodę Rektora pierwszego stopnia.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora został zatrudniony (w roku 1969) na stanowisku adiunkta w WSP². W wyniku dalszych przekształceń i powołania w roku 1970 Uniwersytetu Gdańskiego, kontynuował swą działalność naukowo-dydaktyczną w nowo utworzonym wówczas Instytucie Pedagogiki w Zakładzie Teorii Wychowania. W dalszym przebiegu kariery³ naukowej zauważymy również liczne staże naukowe odbywane w akademickich ośrodkach naukowych Francji, przyznane przez ówczesne Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Jan Żebrowski był stypendystą rządu francuskiego w roku akademickim 1972/1973, a także przebywał we Francji na krótszych stażach w latach 1978 i 1985. Główne ośrodki, do których został skierowany, to: Institut Nationale de Recherche et de Documentation Pédagogiques à Paris; Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales à Paris; Université de Caen. Opiekunami naukowymi Jubilata byli znakomici socjologowie, kulturoznawcy oraz pedagodzy: Joffre Dumazedier – Centre d'Études Sociologiques; Maurice Debesse, Antoine Leon, Pierre Besnard – Sorbonne; Bianka Zazzo – Institut National d'Orientation Scolaire et Professionnelle; Gaston Mialaret, Jean Drévilion, Jean Vial – Université de Caen (Normandia); Geneviève Poujol – Institut National de l'Éducation Populaire, Marly-le-Roi.

Bogaty program badawczy we Francji dotyczył zwłaszcza takich problemów oświatowo-wychowawczych i edukacyjno-kulturalnych, jak: kierunki reform w szkolnictwie francuskim i instytucjach wychowania pozaszkolnego; uczestnictwo dzieci i młodzieży w kulturze; założone i rzeczywiste funkcje nowo utworzonych (eksperymentalnych, pod opieką UNESCO) ośrodków edukacji i kultury w Yerre, Istres, Grenoble i Paryżu; animacja jako nowa koncepcja upowszechniania kultury i edukacji przez kulturę oraz problematyka zawodu i osobowości animatorów kultury (profesjonalnych i nieprofesjonalnych) wobec współczesnych wyzwań edukacji kulturalnej w środowiskach lokalnych; organizacja czasu wolnego i efektywności pracy młodzieżowych domów kultury w wybranych departamentach Francji. Profesor stale poszerzał swoje zainteresowania i dociekania naukowe, m.in. o problemy dotyczące zjawisk patologii społecznej i zachowań

² Sytuacja w zakresie zatrudnienia humanistów w owym czasie na terenie WSP z perspektywy dzisiejszej wydaje się być wyjątkowa. Początkom pracy i twórczości naukowej Jana Żebrowskiego sprzyjał, zapoczątkowany już w okresie studiów wyższych, bezpośredni kontakt z uczonymi tej miary, co Ludwik Bandura, Romana Miller, Stanisław Kowalski czy Kazimierz Sońnicki. W tym czasie Żebrowski prowadził też terenowe badania socjo-pedagogiczne (w regionie kaszubskim) dotyczące uczestnictwa (swoistej aktywizacji) dzieci i młodzieży w kulturze, a także penetracji realizowanych funkcji organizacyjnych i uzupełniających w środowisku lokalnym i regionalnym przez ówczesne powiatowe domy kultury.

³ Jako socjolog wychowania, a zarazem pedagog społeczny, pojęcie kariery pojmuję oczywiście jako określoną w czasie ciągłość pełnionych ról społecznych.

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7326-843-2 (seria)
ISBN 978-83-7865-616-6 (tom 6)